

Đất nước không nguy biến
Dân lành được ấm no
Vang tiếng hát câu hò
Những mong Vua vạn tuế

Dẫu cho đời dâu bể
Đất nước có hiền tài
Anh Tông lên nối ngôi
Giữ nhà và giữ nước

*

*

*

Cao Tông còn non nớt
Giân thần đã mọc lên
Dân loạn, nước suy vong
Hết thời Vua Cao Tông
Huệ Tông lên nối dõi
Tơ vò không gỡ nổi
Phải nhờ đến Trần gia
Cùng sống trong một nhà
Có quan Trần, Vua Lý.

*

*

*

Nghĩa tình không vị kỷ
Ngôi báu xin nhường trao
Nàng dâng tấm Long Bào ⁽¹⁾
Xin trao chàng giữ nước ⁽²⁾

*

*

*

⁽¹⁺²⁾ Lý Chiêu Hoàng trao áo bào và ngôi báu cho Trần Cảnh

- TRIỀU TRẦN (1225 - 1400) -

Cuối thời Vua Lý
Thoái thác vào chùa
Biên ải mây mù
Nguyên - Mông tràn tới
Muôn dân trông đợi
Trần - Lý chung vai
Gánh vác mệnh trời
Giữ yên bờ cõi
Vua tài tướng giỏi
Đã thắng Nguyên - Mông

Thánh Tông nối ngôi Thái Tông
Nhân từ, trung hậu hòa đồng trong dân
Khuyến tài khuyến học chuyên cần
Con quan thi với con dân một trường
Kén người tài giỏi văn chương
Trạng Nguyên vững bước trên đường công danh
Thái Bình dân quốc hiển vinh
Không đem cống nạp tài nguyên cho người
Cuối đời thanh thản nhường ngôi
Nhân Tông kế vị một đời vì dân

Tâm nhìn, tài trí uyên thâm
 Hai lần thắng giặc Nguyên - Mông rạng ngời
 Yên bình Nhân Tông nhường ngôi
 Trúc Lâm , Yên Tử, cuối đời nguyện tu

*

*

*

Lũ quân giặc đại ngu
 Nguyên - Mông rồi Nam Hán
 Hưng Đạo Vương trí lớn
 Quét sạch lũ sói lang
 Lừng lẫy Bạch Đằng Giang
 Như phép thần biến hóa
 Thượng nguồn lao phóng hỏa
 Đón đầu, tạt sườn ngang
 Ở cuối Bạch Đằng Giang
 Cọc lim chờ đón đợi
 Thuyền chìm, quân chới với
 Oanh liệt chiến công vang
 Giặc khiếp vía kinh hoàng
 Hưng Đạo Vương toàn thắng

*

*

*

Tấm lòng trong trắng ⁽¹⁾
Như cánh hoa tươi
Mến cảnh yêu người
Anh em thân thiết ⁽²⁾

Thương trà vọng nguyệt
Ham thích làm thơ
Đời đẹp như mơ
Ở miền thôn dã ⁽³⁾

*

*

*

Ý trời cao cả
Chiêu Văn giảng sinh ⁽⁴⁾
Trí tuệ thông minh
Song toàn văn võ

Gần xa thấu tỏ
Sứ giả hòa bình
Giặc ngõ liên minh
Tăng cường sức mạnh

(1+2) Trần Hưng Đạo đã xóa bỏ hận thù, hòa hợp thân thiết với Trần Quang Khải

(3) Danh tướng Trần Quang Khải cuối đời về quê đọc sách, làm thơ

(4) Tương truyền Trần Nhật Duật lúc mới sinh, trên cánh tay có dòng chữ "Chiêu Văn Đồng Tử" được Thượng đế giảng sinh

Đạo quân tiến đánh
Quân giặc tan hoang
Danh tướng Chiêu Văn
Chính tên Nhật Duật

*

*

*

Chí trai bất khuất
Áo vải mũ nan
Lâm lõi bán than
Khi đời thất thế

Gian nan không kẻ
Vẫn giữ lửa hương
Trọn nghĩa trung quân
Gan bền trí lớn

Được phong phó tướng
Chặn đánh quân Nguyên
Nhớ trận Vân Đồn
Lùng danh sử sách

Tấm lòng thanh bạch
Trút bỏ áo quan
Gần gũi với dân
Truyền nghề canh củi ⁽¹⁾

*

*

*

Chí cao hơn núi
Tuổi nhỏ anh hùng
Quốc Toản dấy binh
Thêu cờ sáu chữ ⁽²⁾

Cầm quân đánh , giữ
Hàm Tử, Thăng Long
Mười sáu tuổi xuân
Hy sinh anh dũng

*

*

*

---

(1) Danh Tướng Trần Khánh Dư đã truyền nghề canh củi cho dân làng Nha Xá, xã Mộc Nam, Duy Tiên, Hà Nam.

(2) Lá cờ thêu sáu chữ: "Phá cường tặc, báo hoàng ân", Trần Quốc Toản dấy binh.

Người tuy phận mỏng
Ý chí ngoan cường
Bình Trọng nghĩa Vương
Đánh đông dẹp bắc

Rơi vào tay giặc
Không chịu qui hàng
Hùng dũng hiên ngang
Trước lời cám dỗ.

Bắc vương đập đổ
Làm quý nước Nam
Dân Nam giữ lấy trời Nam
Lời còn ghi tạc đá vàng ngàn năm ⁽¹⁾

*

*

*

Bên đàng ngòi vót nan
Đang mơ màng suy nghĩ
Khi vận nước lâm nguy
Biết làm sao đây nhỉ?

---

(1) "Ta thà làm quý nước Nam, không thềm làm vương đất Bắc". Trần Bình Trọng nói trước quân thù.

Quan quân cùng tướng sĩ
Hung Đạo Vương đi qua
Giáo đâm rách thịt da
Cũng không hề hay biết

Cảm lòng người mẫn tiệp
Thông kinh sử lâu lâu
Không nghĩ đến vết đau
Chỉ lo về việc nước

Người có tài thao lược
Dùng binh thật tuyệt vời
"Cọp quyết nuốt trâu trôi" ⁽¹⁾
Vàng hào quang tỏa sáng

*

*   *

Nàng từ trong cung cấm
Như lá ngọc cành vàng
Sống trong nhung lụa cao sang êm đềm
Trong cung tơ liễu bông manh
Ngắm hoa trước ngọn gió lành ban mai

---

(1) Danh tướng Phạm Ngũ Lão

Búp sen cùng với gót hài
Đi vào đài các, ra ngoài hào hoa
Gặp khi giặc kéo đến nhà
Kinh thành vây hãm biết là sao đây?
Phải tìm cách để giải vây
Ngự thuyền lướt sóng hướng này Vua đi
Giặc đà phát hiện tức thì
Bủa vây Tam Trĩ - hiểm nguy vô cùng
Tướng Trần Bình Trọng hy sinh
Dòng sông Thiên Mạc nghiêng mình tiếc thương
Lẽ nào đã đến cùng đường
Lại thêm những kẻ bất lương bán mình
Phản Vua, phản cả triều đình
Chạy sang với giặc, dứt tình nước non
Cúi xin dâng tấm lòng son
Thân này mất, nước Nam còn ngàn năm
Một mình chấp nhận nguy nan
Tấm thân đáng giá ngàn vàng kể chi
Một mình thân gái ra đi
Biết rằng đến chết chẳng khi nào về
Chỉ mong Thoát Hoan say mê
Mình Nàng do thám – tin về Quốc Vương

Mình Nàng sống giữa tai ương
Phận Nàng cống nạp có thương chằng là
Sống làm tù thiếp người ta
Thác đi gửi xác làm ma xứ người
Hiếu trung giữ đạo Vua - tôi
Cứu triều đình, giữ đất trời phương Nam

Mạnh như tướng giặc Thoát Hoan
Thua đầu – chui lọt ống đồng hồi hương
Ai hay công chúa tha phương
Nàng An Tư vẫn nhớ thương quê nhà
Nhớ anh trai, nhớ Vua cha ⁽¹⁾
Tấm thân phiêu bạt biết là về đâu!

Mai sau! Mai sau! Mai sau!
Đời đời kiếp kiếp ghi sâu tên Nàng
Tấm thân lá ngọc cành vàng
An Tư công chúa nước Nam quên mình!

*

*

*

⁽¹⁾ An Tư công chúa là con út Vua Trần Thái Tông, em út Vua Thánh Tông. Trong lúc nguy biến, Trần Kiện, Trần Lộng, Trần Ích Tắc mang cả gia đình chạy sang trại giặc, quân Nguyên vây hãm thành Thăng Long. Thượng Hoàng và Vua đi thuyền ra Tam Trĩ, giặc cho thủy quân bao vây suốt bất được, Vua đành phải cho em gái là An Tư công chúa sang cống nạp.

Dem tình gắn kết nghĩa tình
 Nước Nam cùng với Chiêm Thành bang giao
 Hận thù hiểm khích bấy lâu
 Xoá đi, ta bắc nhịp cầu nhân duyên
 Gả cho công chúa Huyền Trân
 Với Vua Chiêm - đặng kết thân từ giờ

Chiêm dâng Châu Lý, Châu Ô ⁽¹⁾
 Làm đồ sính lễ trước giờ đón dâu
 Huyền Trân nào biết gì đâu
 Tuân theo phép nước cúi đầu ra đi
 Dân thanh bình hết hiểm nguy
 Huyền Trân công chúa đã vì nước non
 Dẫn cho sông cạn đá mòn
 Mối tình hoà hiếu vẫn còn ngàn năm

*

*   *

Trong triều có lúc rối ren
 Gian thần có trái tim đen hại người
 Trung thần nặng nghĩa Vua tôi
 Xin dâng “thất trảm” trừ người tà tâm

⁽¹⁾ Châu Ô, châu Lý sau đổi là Thuận Hoá (sách đã dẫn)

Gian thần đã thắng trung thần
Lời vàng từ chối, hại dân trăm bề
Rượu chè cờ bạc say mê
Trung thần bỏ mũ áo, về cư gia
Thương dân - mở lớp tại nhà
Trước là dạy chữ, rồi ra dạy người
Chu Văn An trí sáng ngời
Ngôi trường còn đó cho đời ngàn sau
Dân mình trăm nỗi bể dâu
Kẻ gian vu cáo chém đầu người ngay
Trải qua bao tháng năm dài
Vương triều sụp đổ để rồi mất ngôi

*

*   *

Thời nào gắn kết Vua - tôi
Thương dân, yêu nước - ấy thời vinh gia
Thời nào nuôi cáo trong nhà
Hại dân hại nước sẽ ra tan tành
Ngàn năm còn mãi sử xanh
Soi vào ta thấy dân mình thương đau
Yêu dân cho nước mạnh giàu
Quên dân –
kẻ ác lộng trào –

Nước suy

- TRIỀU HỒ (1400 - 1407) -

Người mưu sâu quỷ kế
 Chiếm đoạt lấy ngôi Vua
 Hồ Quý Ly bấy giờ ⁽¹⁾
 Dân oán hờn, căm phẫn
 Giặc Minh đang độ mạnh
 Áo ào kéo quân sang
 Chúng chiếm cả Thăng Long
 Hồ chạy dài, chạy mãi
 Thanh Hóa như biên ải
 Xây thành đắp lũy cao
 Quân Minh vẫn tiến vào
 Đuổi đến cùng, bắt hết
 Lại đến thời ly biệt
 Nhà Hồ sống lưu vong
 Trên dưới chẳng đồng lòng
 Khiến Vương triều tan nát

*

*

*

⁽¹⁾ Hồ Quý Ly cướp ngôi nhà Trần năm 1400

- TRIỀU HẬU TRẦN (1407 - 1413) -

Không cam nhìn nước mất
Hậu Trần lại đứng lên
Quyết chiến với giặc Minh
Cứu dân và cứu nước

Bảy năm không giữ được
Quân Minh mạnh quá chùng
Chúng dương hết oai hùng
Chiếm nước Nam bằng được

*

*

*

Khi dân mình mất nước
Khốn cùng ở khắp nơi
Bao máu chảy đầu rơi
Bao người tài bị mất

*

*

*

- THỜI TIỀN LÊ -

Mùa xuân năm Mậu Tuất (1418)
 Lê Lợi đã xưng Vương (*Bình Định Vương*)
 Cờ khởi nghĩa Lam Sơn
 Dân đồng tâm nổi dậy

Quân, tướng nhà Minh thấy
 Sức mạnh của toàn dân
 Chí Linh với Xương Giang
 Khắp nơi đều chiến thắng

Vương Thông tên tướng giặc
 Rập đầu cúi xin hàng
 Hơn chục vạn quân Minh
 Xuống tàu quay về Bắc

Nước Nam giờ hết giặc
 Dân Nam được tự do
 Xây dựng lại cơ đồ
 Tên Người còn lưu mãi

*

*

*

Lời văn từ độ ấy
Trong Đại Cáo Bình Ngô ⁽¹⁾
Bản Tuyên ngôn bấy giờ
Sử xanh còn lưu giữ

Ánh Sao Khuê sáng tỏ
Lồng lộng bóng Úc Trai
Nỗi oan nghiệt chơi vơi
Trời xanh nào có thấu! ⁽²⁾

*

*

*

Mười năm khởi nghiệp
Trăm năm trị vì
Biển hẹn non thề
Nước nhà độc lập

Cuối thời truy lạc
Chỉ biết ăn chơi

⁽¹⁾ Nguyễn Trãi viết Đại Cáo Bình Ngô

⁽²⁾ Vụ án Lệ Chi Viên nỗi oan của Nguyễn Trãi.

NHÀ MẠC

Đi từ vị trí bề tôi

Mạc Đăng Dung đã cướp ngôi về mình (1527)

Từ quê lên chốn cung đình

Ép vua xuống chiếu "tự mình nhường ngôi"

Nói rằng đã vâng mệnh trời.

Để cho trăm họ yên vui thanh bình

Làm Vua vừa được ba niên (1527 - 1529)

Nhường ngôi con trưởng Đăng Doanh kế thừa

Mười năm kế nghiệp ngôi Vua (1530 - 1540)

Giữ yên bờ cõi, đã vừa lòng dân

Ba năm đều đặn một lần

Mở khoa thi Hội, thi Đình, thi Hương

Chọn người tài giỏi khác thường

Nổi danh Giác Hải, Bình Khiêm bấy giờ

Mười năm xây dựng cơ đồ

Mùa màng tươi tốt, dân no ấm lành

Ra đường không phải phòng thân

Cấm mang khí giới hay cần uy phong

Một thời trộm cắp biệt tăm

Một thời Đại Việt yên bình vui tươi.

*

*

*

Nhà vua Đăng Doanh qua đời
Đến thời Phúc Hải lên ngôi trị vì
Gặp khi binh biến hiểm nguy
Đăng Dung chấp nhận sống vì muôn dân
Tránh cho máu chảy tương tàn
Thôi đành “nhục kê” xin hàng nhà Minh ⁽¹⁾
Nước Nam giữ được thanh bình
Cũng nhờ có sự hy sinh của Người
Giúp cho cháu nội giữ ngôi ⁽²⁾
Sáu năm ngăn ngủ chơi bởi xa hoa
Vua ham hát xướng, chọi gà
Sáu năm triều chính đã sa sút nhiều
Người biếng nhác, hôn phiêu diêu
Vua băng hà lúc chính triều không yên

*

*

*

⁽¹⁾ Năm 1441 trước sức ép của nhà Minh, Mạc Đăng Dung đã phải tự trói mình trước phủ quân Minh, nhận theo niên lịch nhà Minh, lễ cúng rằm, mồng một.

⁽²⁾ Vua Mạc Phúc Hải là cháu nội Mạc Đăng Dung.

Nối ngôi là Mạc Phúc Nguyên
 Lúc này nhỏ tuổi biết quyền bính đầu
 Nội tình lục đục từ lâu
 Cây nhờ người chú đứng đầu lo toan
 Kính Điển quyết đoán, chuyên quyền⁽¹⁾
 Khiến cho nội loạn nổi lên không ngừng
 Làm vua được mười tám năm
 Bao lần dẹp loạn, mấy lần lao đao
 Nhà Vua tỏ khí anh hào
 Đánh quân Lê - Trịnh, rút vào Thăng long
 Đến khi Lê - Trịnh tấn công
 Vua đành rời khỏi Thăng Long ra ngoài
 Thắng, bại chưa thuộc về ai
 Bệnh đậu mùa đã cướp Ngải mang đi

*

*

*

Con trai hai tuổi biết gì⁽²⁾
 Lên ngôi hoàng đế trị vì nước non
 Phải nhờ ông chú Mạc Đôn⁽³⁾
 Vừa lo việc nước, việc Vương trong triều

⁽¹⁾ Mạc Phúc Nguyên còn nhỏ, mọi việc trong triều đều do chú là Mạc Kính Điển quyết định

⁽²⁺³⁾ Con trai của Phúc Nguyên là Mạc Mậu Hợp kế ngôi lúc hai tuổi (1562 – 1592) phải nhờ chú là Mạc Đôn Nhượng làm phụ chính

Ấu thơ Vua được thương yêu
Lớn mê tử, sắc bao điều đáng chê
Trung thân cáo quan xin về
Chính triều đổ nát khó bề cứu nguy
Chúa Trịnh cùng với Vua Lê
Thuận hoà tính nước kéo về Đông Kinh
Bộ binh cùng với thủy binh
Ào ào tiến đánh, thất kinh vương triều
Vào chùa trốn - chốn phiêu diêu
Cũng không thoát khỏi những điều tai ương
Vận nay đã đến cùng đường
Hết thời nhà Mạc - chính trường tiêu vong
Lời khuyên của một quốc công ⁽¹⁾
Vận mình đã hết xin dừng binh đao
Dân vô tội khát khao yên phận
Rất không nên lấy sức chọi nhau
Không nên rước giặc Minh vào
Đó là tội nặng ai nào có tha
Chớ nên mất nước mất nhà
Thương dân ta phải sống hoà với dân.

⁽¹⁾ Quốc công nhà Mạc là Mạc Ngọc Liên đã để lại lời khuyên họ Mạc những điều đạo lý tâm huyết nhất

THỜI HẬU LÊ (1533 - 1593)

Vận trời đến Lê Trung Hưng
Bao năm lánh nạn ở vùng Ai Lao
Nguyễn Kim dẫn đại binh vào
Đánh cho nhà Mạc tiêu hao sức người
Đưa Lê Trung Tông lên ngôi (năm 1533)
Đánh cho nhà Mạc hết thời đế vương
Giữ ngôi vua mười sáu năm (1533 - 1548)
Truyền cho con trưởng Trung Tông kế vị
(1548 - 1556)

Vương triều lại mở khoa thi
Chọn người tài giỏi hãy vì nước non
Tướng tài sẵn có lòng son
Phù Lê hùng mạnh giữ non nước nhà
Tuổi thanh xuân - Vua băng hà
Duy Bang kế vị Vương là Anh Tông
(1556 - 1573)

Thái sư Trịnh Kiểm một lòng
Giữ nghiêm quyền bính cả trong lẫn ngoài
Đến khi Trịnh Kiểm qua đời
Nhà Vua trực tiếp ra ngoài cầm quân
Dẹp nhà Mạc phía Bắc phần

Một thời Vua - Chúa tình thân chan hoà ⁽¹⁾

Bỗng nhiên một kẻ gian ma ⁽²⁾

Âm mưu giết Trịnh, hai nhà thù nhau

Lòng tham cùng với mưu sâu

Lập con Vua lại đón đầu giết Vua ⁽³⁾

*

*

*

Lên ngôi mới bảy tuổi vừa

Trịnh cho đón những danh nho về triều

Dạy cho Vua trẻ thương yêu

Hiểu sâu biết rộng những điều nghĩa nhân

Duy Đàm - tức Lê Thế Tôn (1573- 1599)

Năm năm đèn sách lớn khôn, trị vì

Năm Canh Dần mở khoa thi (1590)

Chọn người tài giỏi hãy vì muôn dân

Trải qua gần năm mươi năm

Xảy ra nội chiến tranh giành Bắc - Nam

Đầu rơi máu chảy tương tàn

Mạc - Lê - Trịnh với thời Nam - Bắc triều

Đến năm Quý Ty triệt tiêu (1593)

Nhà Mạc chấm dứt Vương triều từ đây

⁽¹⁾ Thời Vua Lê - Chúa Trịnh

⁽²⁾ Lê Cập Đệ ngầm định mưu sát Trịnh Tùng, con của Trịnh Kiểm

⁽³⁾ Khi Lê - Trịnh sát hại nhau, Vua Anh Tông cùng bốn người con trai đi lánh nạn ở Nghệ An, Trịnh Tùng lập người con thứ 5 của Anh Tông lên ngôi rồi đi đón Vua Anh Tông về. Đến Thanh Hoá Vua Anh Tông bị giết.

*

*

*

Thăng Long - Đông Kinh chọn ngày
 (16 - 4 - 1593)
 Vua Lê chính thức ngự ngay Điện Rồng
 Trăm quan cùng đến chào mừng
 Hoàn thành sự nghiệp Trung Hưng rạng ngời
 Ngoại giao phải tính kịp thời
 Bang giao gần gũi với đời nhà Minh
 Phái bộ sang đến Yên Kinh (Trung Quốc)
 Vua Minh chấp thuận nhận tình bang giao
 Sắc phong ấn bạc, hoàng bào
 Chức Đô Thống Sứ được trao Duy Đàm
 Có công của Phùng Khắc Hoan
 Với tài đối đáp lại làm thơ hay
 Thiên triều trọng vọng từ đây
 Nước Nam hưng thịnh tháng ngày bình an
 Trịnh Tùng xưng Đô Xúy Nguyên
 Tổng quốc chính thượng phụ Bình An Vương
 Toàn quyền cai quản nước non
 Nhà Lê chỉ giữ đại cương làm vì
 Một thời lịch sử khắc ghi
 Vua Lê - Chúa Trịnh trị vì từ đây
 Hai tư tháng tám là ngày (24 - 8 - 1595)
 Vua băng hà - phải chọn ngay kế thừa

*

*

*

Kính Tông được lên ngôi Vua
Mười mười một tuổi - hiệu là Duy Tân
Ở ngôi được mười chín năm
Bắt đầu Trịnh - Nguyễn phân tranh từ giờ
Trải qua mười sáu đời vua
Nội tình lục đục giết bừa lẫn nhau
Nhà Mạc nổi dậy từ lâu
Đến thời Trịnh - Nguyễn bắt đầu phân tranh
Vua Lê không giỏi điều hành
Để cho nội loạn chiến tranh bạo tàn
Cuối thời : Chiêu Thống, Duy Khiêm
Tài hèn sức mỏng nắm quyền ngôi vua
Cam tâm bán đứng cơ đồ
Đưa Hoàng Thái Hậu cậy nhờ nhà Thanh
Xin quân cứu viện tung hoành
Trả thù tàn bạo nghĩa tình Tây Sơn
Nguyễn Huệ, Nguyễn Nhạc nhiều phen
Giúp Lê dẹp loạn giữ yên đàng ngoài
Đến giờ Chiêu Thống đơn sai
Dựa vào quân giặc nước ngoài nhà Thanh

THỜI QUANG TRUNG

Xót thương dân đất nước mình
 Quang Trung làm cuộc hành trình gian lao
 Sáng mồng một Tết năm nao (Kỷ Dậu 1789)
 Từ Nam ra Bắc đánh vào Thăng long
 Đánh cho tan lũ Mãn Thanh
 Cho quân bán nước bỏ thành theo sau ⁽¹⁾
 Năm năm lưu lạc cú đầu
 Sống ô nhục, chết vùi sâu xứ người
 Hai năm ngắn ngủi giữ ngôi
 Tên vua bán nước muôn đời ô danh

*

*

*

Quang Trung giải phóng kinh thành
 Muôn dân được sống yên bình vui tươi
 Vốn từ rừng núi xa xôi
 Mũ nan áo vải dưới trời Tây Sơn
 Bị xô đến bước đường cùng
 Những người khốn khổ đã vùng đứng lên

⁽¹⁾ Tháng giêng năm Kỷ Dậu 1789, Quang Trung Nguyễn Huệ đánh thắng quân Mãn Thanh, Lê Chiêu Thống chạy sang sống lưu vong 5 năm rồi bỏ xác bên Tàu.

Bao phen Trịnh - Nguyễn phân tranh
Đau thương thảm khóc cam đành mãi sao
Mũ nan áo vải cờ đào
Khó khăn chồng chất không nao núng lòng
Anh em dựng trại, lập đồn
Chiêu binh tụ nghĩa, căm hờn chất thêm
Chiếm thành chỉ vẹn một đêm
Lấy Qui Nhơn lại thẳng đường đánh ra
Vớ nhà Trịnh – tạm giảng hoà
Đánh cho nhà Nguyễn chạy xa cõi bờ
Tám năm chiến trận cam go (1771 – 1778)
Sáu năm Nguyễn Nhạc dựng cờ xưng Vương (1778)
Sáu năm sau đánh giặc Chiêm (1784)
Thắng to ở trận Định Tường khắc ghi
Đánh cho Trịnh phải ra đi
Đánh từ Thuận Hoá đánh về Thăng Long
Chiến công lừng lẫy chiến công
Phù Lê diệt Trịnh đã xong một bề
Vua Lê muốn kết phu thê
Gả nàng công chúa cho về Tây Sơn
Khác nào dưới ánh hào quang
Hai vầng nhật nguyệt song loan sánh cùng

Vua Lê chuyển đất một vùng
Làm quà để tặng binh hùng, tướng quân
Cảm ơn nghĩa thảo tình thâm
Đất này xin để muôn dân an hoà
Từ nay hai nước chúng ta
Bắc Hà cùng với Nam Hà kết thân

Giặc xa cầu kết thù gần
Bao lần về với Tây Sơn quê nhà
Giặc Thanh đến lại phải ra
Quang Trung Nguyễn Huệ đã ba lần liền
Đánh cho sạch bóng quân Thanh
Đánh cho quân Nguyễn tan tành bao phen
Tháng ngày Nguyễn Ánh lên đên
Dạt vào đảo nhỏ trú chân chờ thời
Đánh cho quân giặc tơi bời
Bốn mươi tuổi - trọn một đời tài danh
Dám xin làm rể nhà Thanh
Vua Càn Long đã thuận tình gả con
Từ nơi gác tía lầu son
Có nàng công chúa mỗi mồn đôi sang
Những mong Vua của nước Nam
Sẽ làm phò mã cùng nàng sánh đôi

Cần Long cắt đất Quảng Tây
Tặng cho phò mã gần ngay giáo đường
Ông trời gieo sợi tơ vương
Duyên chưa thành đã đứt đường dây tơ
Vua Quang Trung đã băng hà
Để thương đau lại xót xa lòng người
Tâm tình công chúa chơi vơi
Mối tơ duyên đã rối bời trước sau

Xót nhà lấm nổi thương đau
Thương cho vận nước đổi đầu tai ương
Quang Trung trí dũng can trường
Đánh cho Nguyễn Ánh hết đường - chạy xa
Thổ Chu - đảo gọi là nhà
Để cho Nguyễn Ánh chạy ra nương nhờ
Nhiều năm thế sự giằng co
Thoát thân - Nguyễn Ánh không dò, cười trâu
Vượt qua những khúc sông sâu
Tìm đường ra đảo ẩn vào Côn Lôn
Nhờ người đóng giả Nguyễn Vương
Nghị binh để đánh lạc đường Tây Sơn

Nguyễn đi cầu viện quân Xiêm
 Chạy sang lánh nạn ở miền trời xa
 Kể chi đứa trẻ xa nhà
 Bé trai bốn tuổi cho là con tin ⁽¹⁾
 Hai năm trên biển lênh đênh
 Đến nơi nước Pháp cầu xin giúp mình
 Tháng hai năm ấy Giáp Thìn (1784)
 Nguyễn đem hai vạn quân Xiêm kéo về
 Ba trăm thuyền chiến cùng đi
 Những mong quyết đánh cũng vì thù trong
 Gặp Tây Sơn ở Định Tường
 Nguyễn - Xiêm đại bại tìm đường tháo lui

*

* *

Giờ đây Quang Trung qua đời
 Con Vua còn nhỏ lên ngôi ngỗ ngược ⁽²⁾
 Mười năm vất vả gian nan
 Vị vua trẻ của nước Nam qua đời

⁽¹⁾ Nguyễn Cảnh là con của Nguyễn Ánh mới bốn tuổi đã được cho sang Pháp làm con tin đi cầu viện

⁽²⁾ Vua Quang Trung mất, Quang Toản mới mười tuổi nối ngôi Vua năm 1792 - 1802